

SLOVENIJA.

List 75.

V torek 18. Kimovca

1849.

Slovenija izhaja vsaki teden dvakrat, in sicer vsaki torek in petek. Predplačuje se za celo leto v založnici v Ljubljani 7 gold., za pol leta 3 gold. in $\frac{1}{2}$, za ene kvatre 1 gold. in 45 kr. Za celoletno pošiljanje na dom v Ljubljani se odraha še $\frac{1}{2}$ gold. Za po pošti pošiljano Slovenijo je celoletno plačilo 8 gold., polletno 4 gold., za ene kvatre 2 gold.

Knjiga grofa Leva Thuna od sedajnih razmer s posebnim pogledom na Čehe.

Kolikor več spoznavamo, de na zaupanju naroda k vladarstvu se narterniši stavi blagovitost dežele, toliko radovedniši zaslišimo besede, ki spričujejo vest tistih mož, katerim je prestol osodo domovine izročil. Radosti smo bili napoljeni prebiraje, kar je g. minister Bach bil podložnim uradnikom povedal, veselili smo se, slišaje, kako odkrito tiste poprijema, ki si še vedno domišljujejo, de store zadosti, ako se le na videz kakih takih ustavnih šeg derže, skrivoma pa tako delajo, kakor so popred zraven postav skrivne instrukcije velevali. Veselili smo se, ker smo bili vterjeni v boju proti tem, ki hočejo postave noviga veka s tem podkopavati, de bahaje se, kakor de bi oni bili edino dobromisleči, zopet tje gledajo, od kodar bi nas le nove homatije nazaj pripeljati zamogle. Minister Bach se je jako vslužil prihodnemu srečnejšemu rodu, de je očitno tako politiško hinavstvo odbil, in de je tem posvetil, ki niso hotli viditi cilj in konca, kateri je pred nami in ne za nami.

Ravno tako radovedni smo segli po knjižici, ktero je g. minister izobraženja grof Lev Thun na svitlo izdal. To knjigo je že več slavjanskih časopisov in večidel oistro presojevalo. Mi poslovenimo tukej tiste mesta, ktere nam za slavjansko narodnost vneto serce g. ministra odkrivajo.

Že v predgovoru najdemo sledeče besede od važnosti materniga jezika: „Kjer gre za narodne reči, ima narodni jezik nar večjo moč, ker zadene jasnost in gotovost misel, tako de se vsaka misel, v drugim jeziku mislena nekoliko pomeni, ako se v njem izgovori. In tudi ne more nihče za terdno vediti, ali njegove misli k tem pot najdejo, k katerim jih je obrnil, ako jih v njih jeziku ne pove.“

Od narodnosti govori v knjigi tako: „Narodnost je prirojena ljuhezen, ktero rojaki eniga plemena k sebi čutijo, zvestoba, ktera jih veže k njih jeziku in k njih šegam in prizadetje, de bi k vsem, kar je koristno k naravnim izobraženju in razvitju človeštva, tudi v svojih lastnih oblikah ali formah svoje pripomogli in deležni bili. Ravno tako bi si državna moč (Staatsgewalt) ne imela prilastiti rabsodbe čez to, kje de je v kakim znanstvu resnica, ktera vera de bolj izveliča, ravno tako bi ne smela biti stranka v boju narodnih forem, v kterih se človeštvo izobrazuje. Njena naloga je braniti, de bi se v ti kakor v vsih drugih rečeh nikomur krivica in sila ne godila, de bi nihče prisiljen ne bil opustiti pot, po kateri se mu hoditi ljubi, zunej ako se dotakne ptuje pravice.“

Na drugim mestu pravi: „Ko se je vsevladna državna moč lotila predpisovati postave tudi narodnemu razvitju, so mogli iz tega v Austrii hudi prepiri vstati. Vlada je skerbela za nemško in madjarsko narodnost, Slavjanstvo je pa tlačila.“

„Politika narodnosti nemške in madjarske je protila, Austrijo na dve polovici raztergati. V obojni polovici bi pa bilo Slavjanam odzvonilo. Sovražniki Austrije so tudi njeni sovražniki bili.“

„Austrija bi bila v letu 1848 gotovo saj za čas nehala biti, ko bi se bili Slavjani na Českim, Ogerskim in Hervaskim v poprejšnih desetletjih podali ponemčenju, zmadjarjenju, kamor jih je vlada silila.“

„Ne da se tajiti, de je Slavjanstvo leta 1848 avstrijsko deržavo ohranilo.“

„Zdaj je državna moč vse dovolila, kar se je od nje v prid narodnosti tirjati moglo: to je enakopravnost.“

„Cilj in konec Slavjanov mora biti, de bi se vzdignili k ti važnosti in imenitosti v delih človeštva, ktero so drugi veliki evropejski narodi že dosegli. Enakopravnost je k temu neogiblivi pogoj, ali nič družiga kakor pogoj. Kdor bi hotel Slavjane z enakopravnostjo prekaniti in tirjati od njih, naj lepo zdaj pri miru ostanejo in roke križama derže, bi ravno tako nasprotno ravnal, kakor če bi hotel črnim sužnikom v Ameriki emancipacijo dovoliti, ali s tem pogojem, de bi ne derznili želeči premoženja, tudi viksi omike ne, in de bi se v družbinskim življenju ne imeli za enake belim. Naj pomaga enakopravnost temu, kdor iz nje ne koristva? Najprej si morajo torej Slavjani pomagati; oni nimajo samo pravice do tega, temuč so tudi dolžni, poslužiti se svojih moči in ne zakopavati daru, kteriga jim je Gospod zaupal.“

„Narodni čut je za narod to, kar je čast za posamezniga človeka. Le nizka duša premane nemarno, če se ji tudi pristojna važnost odreče. Narod, kteri tebi nič meni nič terpi, de se zasramuje in njegovo ime graja, velik narod, kterimu nič za to ne gre, de bi ne stal za vsemi drugimi in nič na sveti ne veljal; tak narod bi bil reven prikazek. Stanovitna znotrajna moč pa je edino sredstvo, ki zamore narod k veljavi na svetu pripeljati. Dokler za drugimi zastaja glede znotrajne moči in omike, se mu sicer s pripravljenimi sredstvi od zunej zamore za nekaj časa dati podoba enake veljave, ali nikoli ne podstava.“

„Zamore biti, de se tu in tam se odreče otroku podučevanje v jeziku, njemu edino razumljivim, ali de ta ali uni uradnik strankam svoj jezik vsiliti skuša, zamore biti in mnogokrat se še prigodi zavoljo ljudske strasti, de bo kdo ta ali uni deželni jezik zaničeval; ali nikjer ne bo manjkalo pomoči zoper tako podiranje enakopravnosti, pred nobenim sodništvam ne deržavnem ne pred sodbo očitniga mnenja se ne bo dalo izpeljati, de gre kakim deželnimu jeziku prednost in nikjer se ne bode iskati zamogel po postavah dokaz, po kterim je prepovedano se tega ali uniga jezika poslužiti. Kadar pa postava enako varje slednji jezik, katero pravilo bo rabsodilo, kteriga se treba poslužiti? V tem se po pameti ne da drugo pravilo misliti, kakor pravilo primerjenosti.“

„Nismo se le po sušcu 1848 prepričanje dosegli, de se po česko (torej tudi po slovensko) učiti mora ne samo v teh šolah, kjer učenci nemško ne razumejo, ampak de se morajo ustanoviti česke stolice (katedre) na vikših šolah vsake verste. Škoda je za domovino in rop doprinešen na narodnih močeh, ko mladenč, prisiljen dolgo let samo nemško slišati, brati, pisati, govoriti, misliti, na zadnje nezmožen postane, z narodam, iz kteriga je, se pogovarjati, in v njega po svoji stopnji izobraženje prenasati.“

Te besede so narvažniši, in ako je je grof Thun te besede popred, kakor ga svitli cesar v ministertsvo poklical, pisal, od njih zdaj ko minister odstopiti ne more in ne sme!

Narodna jednakopravnost.

Stara Austrija je imela narode gospodovaječe in robovajoče. Lanska prekucija je vsim narodam avstrijskim donesla jednake pravice: „jednakopravnost vsih narodov“ je postalo geslo avstrijsko. Narodi robovajoči (sužni) so pozdravili leto geslo z veliko radostjo in pohvalo; — narodi gospodovajoči pa tudi niso več mogli pred svetam tako nepravilni biti, da bi bli hoteli drugim sosednim narodam prikratiti prirojene, naravne pravice. —

Narodna jednakopravnost pa ni le samo od avstrijskih narodov izrečena in tirjana, temuč je tudi od vlade proglašena in zagotovljena: „Vsi narodi imajo jednake pravice, in vsak narod ima nerazzaljivo pravico, svojo narodnost in jezik varovati in omikovati“, veli §. 5. od svitlega cesarja prostovoljno avstrijskim narodam podane ustave. —

Dolgo in težko, pa vender poterpežljivo in mirno, smo mi Slovenci, — mi sto in sto let robovajoči, potlačeni narod —, pričakovali tisto zlato dobo, ki se bo naše goreče želje in prošnje po svetej cesarskej besedi spolnovali v tistej meri, ktera je v danej ustavi in jo dopolnovajočih postavah obljubljena.

Sedaj pa, ki je vojska na Ogerskim in Laškim — bodi Bogu hvala! — srečno in slavno dokončana, in se bo zlati, živo potrební mir v dežele in serca spet povernil, sedaj se bo naše vladarstvo „unitis viribus“ „zjedinjeno močjo“ poprijelo važnega, tode tudi težkega dela: „novo Austrijo na podlagi narodne jednakopravnosti staviti, ja clo stvariti.“

Mnogo se od narodne jednakopravnosti piše in bere, govori in prekarja; zato naj bo nam dovoljeno, da tudi mi v Sloveniji od nje kej pregovorimo, in odkritoserčno povemo, kaj pravilo (Princip) resnične in osestrene narodne jednakopravnosti po naših mislih tirja, in kaj mi Slovenci od njega sčasam pričakujemo. —

Najprej in najbolj jo bomo mende zadeli, ako si za zvezdo predhodnico izvolimo besede ministra gosp. grofa Stadion-a, ki jih je v poslednej seji deržavnega zbora izrekeli: „Ministerstvo razumi pod jednakopravnostjo narodnost, da se enej narodnosti v tistih okrajih, v kterih prebiva, ravno tisto in v ravno tistej meri podeli, kar druga narodnost v svojih okrajih ima;“ to je po našim takole: „Dajte Slovencem v slovanskih okrajih ravno tisto in v ravno tistej meri, kar Nemci in Lahj v svojih okrajih imajo.“

Primerimo lete besede javnemu življenju, in pokažimo, kako mi Slovenci pravično izpeljanje narodne jednakopravnosti zastopimo, želimo in pričakujemo.

Uvedenje narodne jednakopravnosti v javno življenje zadene posebno: cirkov, učivnice in urade.

Kar najprej cirkvo zadene, se razumi samo od sebe. da se v župah (farah) ene jedine narodnosti božja služba in keršanski nauk v ljudskim jeziku opravljati mora. Do-

sada so se povsod farne matice v nemškem jeziku vodile, v novej Austriji mora to nehati; kar od božje službe, velja tud od župnih matic ali javnih bukev, in mi nevidimo nobeniga vzroka, zakaj bi tudi vsi drugi spiski (Register) nemogli se vesti v ravno tim jeziku, zakaj bi te jezik ne smel ali ne mogel biti uradni jezik pri tej župi, zakaj bi ne smele ali ne mogle vse pisma, izdane od take župe, sestavljene biti samo v tem, naj bojo že dopisi (Korrespondenz) ali listi stranam izročeni.

Pri dopisih tudi na urade, poslovavše v drugim jeziku, ni najmanjše težkoce (Schwierigkeit), ker smo terdno prepričani, da bode pri popolnim in dokončnim izpelanju narodne enakopravnosti obveljalo leto pravilo, da mora v deželah namešanih sleherni javni uradnik popolnoma znati vse v deželi navadne jezike. — Tudi to nič ne dene, da kaka stran (Parthey) ne razumi jezika, v katerim so župni listi napisani. Postavimo, da je kdo nagodno (zufällig) na Francozkim rojen in keršen; če si oskerbi kerstni list, bode gotovo pisan po francozko, če ravno on morebiti še besedice ne zastopi.

Pri mešanih župah, je gledati na to, alj ste oboje narodnosti u jednakim številu, alj pa je jedna v očitnej majnsini. U prvim primerleju se mora kak božja služba, tak tudi keršanski nauk u obeh jezikih deržati, in sicer po dogovoru alj pogodbi redoma za obe strani tako, da se jedno nedeljo te in te opravila ob tej in tej uri v slovenskim, uno nedeljo pa v drugim jeziku opravljajo. Tukej naj bodi potoženo, da se na Koroškim za Slovence na nemškeji meji: v Kernskim gradu (Karnburg), št. Martnu, Blatogradu itd. slabo slabo skerbi, ja de se u nekterih župah na pol slovenskih še sv. evangeli ne bere; Bog daj, da bi se teh Slovencev kdo usmilil! — Matice bi se morale voditi po slovensko in po nemško alj že v dveh bukvih, alj v jednih bukvih z dvema glavami. Po tem bi se morali tudi ravnati listi na podlagi teh matic stranam izročeni; na primer: dete slovenskih starišev bi se zapisalo v slovensko matico, pa tudi kerstni list bi se mu po slovensko naredil; in nasprot. Na ta način bi se v okom prišlo pokvarjenju imen, kar se dosihmal velikobart zgodi in mnogo zmešnjav napravi za to, ker se ime po pravopisu ptujega v matico zapiše. — V katerim jeziku pa župnik ali fajmošter take župe svoje dopise in spiske vesti hoče, bodi mu po volji nehamo, ker se v tim nobenomu škoda ne godi, in tudi nobene pravice alj uzroka ni, k temu alj unomu njega siliti. —

Pri farah, kjer je jedna narodnost v majnsini, bi blo najlepši, da se ta majnsina vtelesi drugej župi jednake narodnosti; če je pa to nemogoče, mora ta majnsina zastran božje službe zadovoljna biti z mejnšoj pravicoj tako, da bi se božja služba primerno številu obeh stran na tretjo ali četerto nedeljo čredila. Kar se pa tiče župnih matic, ter inde izdanih listov, mora ravno to veljati, kar od jednakomešanih velja, dopisi in spiski pa bi se morali vesti v jeziku večine.

Kar zadene naj više duhovne oblasti ali stopnje, to je škofovo svetovavstvo (konsistorium), se samo od sebe razumi, da vse, kar se razpoše na vse dehantije v škofiji, mora biti napravljeno v obeh jezikih; dopisi pa na pojedine dehantije naj bojo v jeziku, kteri je pri ovej dehantiji uradni jezik. Kteri jezik je pri škofovomu svetovavstvu kancelijini ali poslovni (Kanzleisprache), to je po tem vse jedno, naravno in priležno bi vender blo, ako bi se izvolil jezik, kterega se večina v škofiji posluži.

Ravno tako, kakor v cerkvi, se mora narodna enakopravnost uvesti tudi v šole.

Samo od sebe se razumi, da se mora u nižjih ali ljudskih šolah jedne edine narodnosti ves navk prodavati u ljudskim jeziku. Povsod se to paravno in potrebno zdi, pojdi k

Nemcem, Laham, Ogram, ja pojdi h Kinezam; samo pri Slovenceh je blo in je žalibože! še sedaj drugači, je narobe: u čisto slovenskih šolah se navk deluje terdo slovenskim otročičem u nemškem jeziku! To nenaravno, neumno, škodljivo — in sam Bog ve, kaj še — ravnanje, je po visokim ministerskim ukazu prepovedano; da bi se po tem ukazu le tudi ravnalo, ne tako, kakor dosihmal! — „Pri tej reči, pravijo česke narodne novine, bi se ne smelo gledati alj poslušati na želje prebivavcev, ker imamo dosti priložnost videti ali slišati, da čisto slovenski kraji v svojim popačenim razumu želijo proti svojej lastnej koristi nemške šole! Temej ne velja izgovor, da ljudi sami najbolj vedo in spoznajo svoje potrebe; zakaj če to pravilo zadobi občeno veljavnost, bi vlada morala vsakemu, ki od nje kej želi, po volji biti, brez da bi pogledala na to, jeli njegovo želje nje primerno (billig) eli ne. Naša vlada ve dobro svojo dostojnost ali veljavo (Autorität) uzderžati proti željem jej nemilim, naj se tudi svoje veljave posluži proti željem očevdno neumnim.“

U mešanih župah, kjer jedna narodnost nad drugo nobene očitne prevage nema, bi imeli se poskerbeti dvojne šole, alj pa napraviti u jednej šoli dva oddelka (Abtheilung). Pri takih šolah bi pa ne smela dostojnost (Würde) pervega učitelja ali predstojnika šole vezana biti le samo na jeden izmed tam navadnih jezikov, tako da bi navk u drugim vselej samo pomočniku (Gehilf) bil ponehan; temuč ista dostojnost bi se morala alj pravilama (regelmässig) črediti med Slovenci in drugimi, alj pa po zaslugi se dati brez obzira na to ali uno narodnost. U vsakim oddelku bi se perjohe (Katalog) vodile u naučnim jeziku, v kterim bi se tudi dajali izkazi in svedoče; uradni dopisi morali bi se vesti u tistim jeziku, u kterim podučuje predstojnik šole.

U mešanih župah, u kterih je jedna narodnost u majnsini, naj bo za toto majnsino postavljen poseben pomočnik; mesto šolskega predstojnika naj pa vselej zastavlja učitel u tistim jeziku, ki ima u župi prevago. Tu je uradni jezik tisti, u kterim večina govori. Morebiti bi se u takih krajih moglo tako pomagati, da bi se otroci majnsine v bližnjo šolo pošilali, če ni preveč od rok ali odležna.

(Konec sledi.)

Austrijsko Cesarstvo.

Slovenska dežela.

Ljubljana 16. Septembra. Po Ljubljanskih ulicah vozovi derdrajo, konjki dirjajo in nezmerna množica se vali na ravnost proti kolodvoru. Na dunajski cesti stoji visok častni lok s smrečjem ovit in z cvetličnimi vencami preprežen, na verhu se slovenska in cesarska zastava razvijate. Na prejnici samo slovenske, na kolodvoru slovenske, štajerske, avstrijske in bandera vsih krajskih mest vihrajo, pod njimi se njih razni gerbi bleskečejo, in spodej na desni Slovenija na levi Štirja desnico podaja, kterima od zadaj Avstrija roke strinja, vse tri v narodnih barvah načertane, na strani visoki prestol, škrlata bleskajoč. Okinčana pero ne popiše. Ljudi neštevilna množica radovedno to ogleduje in občuduje. Ko ura pet odbije, se iz daljine prikaže črni dim, topovi na gradu zagromijo, v vsih cerkvah zapojejo zvonovi. Zdaj prižvižgata dva hlapona, „Laibach in Triglav“ v krasni kolodvor, ki sta bila z živio sprejeta. Nadvojvoda Albrecht, ki je z svojim prihodom železnico od Celja do Ljubljane odperl stopi zdaj iz voza in mnogo drugih gospodov, med kterimi smo tudi podmaršala Sulciha vidili, ki bo Ljubljani vedno v blagim spomnu. Potem, ko ljubljanski knezo-

škof železnico blagoslovi, odrinejo vsi v mesto med gromam topov in zvonjenjem po vsih cerkvah. Pred bolnišnico pridši so bili sprejeti in pozdravljeni od belo oblečenih dekličic, ki so na smerčjem pokritim odru stale z cvetličnimi vencami v rokah. Narodna straža je oba kraja ceste od kolodvora noter do hiše deželnega poglavarja obstopila, železnico pa krajski in horvaški vojaki.

Na večer se je nadvojvoda v gledišče in potem v kazino na veselico podal. Mesto je bilo razsvitleno. Veselilo je nas, ker smo skorej povsod slovenske barve v gledali, posebno pa so nas mnogi napisi v slovenskem jeziku s sladko radostjo navdali, samo občna želja našiga mladiga cesarja viditi, se ni spolnila; vender se nadjamo, da ga bomo v kratkim v našim neštu sprejeli. — C.

* Po sklepu ministerstva je v Terstu in v celim ilirskim primorju stan obsede nehal. —

* „Konst. list iz štajerskiga“ (se ve, de protivnik ustavnih pravic Slovencev) poda prošnjo iz slovenskiga štajerja na ministerstvo znotrajnih zadev. V taisti se protestira zoper preloženje kresije iz Celja v Marburg in se dokaže, de je ministerstvo samo zato doljni štajer v eno kresijo združilo, ker je na Slovence pomislilo. Ker je torej namen te naredbe narodna enakopravnost bil, se morajo tudi temu namenu primerne sredstva rabiti. De se je pa kresijska oblast v Marburg preložila, to ni nikakor primerno sredstvo, slovensko enakopravnost zagotoviti, ker je Marburg v vsem in povsod le z Nemci potegeval; na kresijskih zborih bi bila v Marburgi žalostna za Slovence. Drugačne mesta ste pa Ptuj in Celje. Dalej se tudi prošnja podpira s pogledam na narodopis in kupčijo.

Konst. list pristavi neumno opombo, iz ktere se vidi, de mu je le na nemški konstituciji kaj ležeče. Bog daj le iskrico poštenosti tem ljudem! —

Zgod. dan. piše: Tirolska dežela je bila dozdej zgol katolska, ter se je z vso močjo branila vrinjenju krivoverstva. Tudi ondašnje poglavitno mesto Inspruk se je prav katolsko obnašalo. Koliko pa so zadnji časi ljudi spremenili, je pokazal sklep mestnih odbornikov 13. in 15. Velikoserpana. Mestni fajmošter gosp. J. Amberg je namreč predlog storil, de bi se le katolski cerkvi očitno obhajanje božje službe dopustilo. Z večino glasov pa je bil ta predlog overžen; tedaj se je tudi nekatolčanam očitno opravljanje svoje božje službe in s tem naseljenje v deželi dovolilo. Tukej se vidi, koliko je na tem ležeče, de se le pošteni zares katolski možje v zборе in odbore volijo.

Deržavna ustava 4. Sušca t. l. ktero je med nami Zgodnja Danica še nar bolj in nar popred hvalila, kakor njeni braveci še gotovo pametvajo, pa pravi v drugim §. od podstavnih pravic:

„Vsaka od postave spoznana cerkev in versko društvo ima pravico, službo božjo očitno v družbi opravljati.“

To ustavo je presvitli cesar avstrijskim narodom podelil, in ako se na pastirsko pismo 37 na Dunaju zbranih vikših pastirjev spominimo, se nekoliko čudimo, de kaj taciga ravno v Zgodnji Danici beremo. —

V Poličanah 12. t. m. Danas pred poldnem je prišel sem prevsv. g. ban in berž za njem hrabri serbski general Stefan Knjičanin. Velika množica se je bila zbrala pri železnici, viditi, oba toliko glasovita junaka. V ravno tisti dobi je prišla novica po telegrafu, de pride tudi maršal Radecky iz Laškiga za pol ure. Okoli ene po poldne pride tudi zares maršal z f-z-m, Hessam na posebnim parovozu. Ta primerlej, de so trije tako glasoviti možje v Evropi skupej prišli, je ganil ne le njih ampak tudi celo množico. Potem ko je ban pozdravil: Radeckiga, stopi tudi general Knjičanin med nje. Maršal Radecky mu poda desnico in ga serbsko s temi

besedami pozdravi: „Meni je drago, da vidim junaka, koji je pomogao pobediti buntovnike carstva.“ General Knjičanin mu odgovori: „Meni je još draže, što imam sreću ovako iznenada poznati onog slavnog muža, koji je uzdržao carstvo od propasti.“ Množicu je vekala neprenehama; Živio Radecky, Jelačić in Knjičanin! (Nar. Nov.)

Slovenske Novine pišejo: Dobili smo 12. dan t. m. veselo oznanilo, da se bode zkož naše mesto maršal grof Radecky po železnici na Dunaj peljal. To oznanilo se je kakor blisk razglasilo, in hitelo je vse staro in mlado na kolodvor tam našega siviga junaka vidit.

Ena kompanija narodne straže z bandero in muziko je stala na kolodvoru pod zapovedništvam našega verlega gospoda V. Gurnigga. Ravno je ura najdostojnejša odbila in zažvižgal je hlapon na mostu čez Savino: — vsih oči bile so v tisto stran obrnene, od ktere ima maršal priti. Zdaj zagledamo junaškega sivčka, očeta avstrijske armade. „Vivat“ in „Živio“ je iz vsih ust po kolodvoru zadonelo, muzika je avstrijsko godovnico zagodila in maršal je z odkrito glavo iz voza prikimoval in z njegovim slavovencanimi lasi je zrak igral. Podal je prijazno iz okna svojo roko krožnemu poglavarju, gospodu J. Šmelcerju. Potem je iz voza stopil, in ko je narodna straža pred njim defilirala, je tud gospodu zapovedniku roko stisnil. Muzika je zdaj Radecky — Marš zaigrala, in ni ga bilo na kolodvoru človeka, ki bi se ne bil od veselja jokal. Čez nekaj časa se je maršal v drugi voz vsedel, in se iz Celja odpeljal spremljen od naših gorečih želj, da bi ga nam mili bog še dolgo ohranil.

Včiraj, v sredo ob šestih popoldne smo spremili truplo rajnega gospoda Jožefa Šuler, c. k. profesorja v latinskih šolah in duhovnika iz Solnograške nad-dieceze.

Previden z svetimi sakramenti je po kratki bolezn 11. dan t. m. zutraj ob treh svoje življenje sklenil, ktero je do 63. leta svoje starosti peljal, brez da bi bil kadaj bolen bil.

Rejen je bil rajni v Serfhausu na Tirolskem, in letos mesca šusca je bilo 30 let, kar so ga za profesorja poterdili; poprej je bil 20 let profesor v Inspruku, zdaj pa 10 let v Celju.

Nad njim so zgubili učenci umniga, mladosti-ljubega učitelja, njegogi tovarši in znanci zvestiga, odkritosrčnega prijatla, in vbogi vsmileniga dobrotnika. Bog mu daj večni mir in pokoj!

Is Gorice. — O svetim Jerneji je blatajšnjemu gluhomutšču v veliko razveseljenje rejencov in njih učnikov posebna čast došla. Trije po vsim Slovenskim visoko spoštovani, mnogoslovesni možje, namreč: slavn pisatelj Vinoreje in Kemije, visokočastiti gospod fajmošter Matija Vertovec, občnočislani vrednik Novic, gospod Dr. Bleiweis in častito znani gospod Dr. Strupi so ga bli obiskali. Prijatli in podporniki vsega, kar v prid človeštva teknu in kar blagostanje in slavo drage domovine povikšati zamore, so ti iskreni domorodci na svojim znanstvinim popotvanji prišli ogledati tudi to ljudomilo napravo, vtemeljeno v leti 1840 od njih prijatla, gorečega ljudoljuba rajnega korarja, gospoda Valentina Stanića. Ona šteje zdej že čez 30 rejencov obojiga spola iz Goriškega in Primorskega, pa nekatere tudi iz bolj daljnih krajev, tode prostora ima dovolj še za veliko veči število. Podučevani bodo ne le samo v kersanskim navku in v navadnih ljudskošolskih predmetih od treh domačih učnikov po slovensko in po laško, ampak zunej šolskih ur vsakteri po svojim nagnenji in veči pripravnosti tudi še vkakšnim rokodelstvi zunej staniša pri mestnih rokodelcih, in dekleta v ženskih opravkih in vmetnostih od domače učenice. Zvedeti v kakšnim stani se znajde in kako napredva ta naprava, stopijo imenovani gospodje napred v učilnico, slišijo in vidijo eno kratko poskušnjo v slo-

venskim in laškim branji in pisanji, pregledajo nekaj jim predloženih poskusopisov, zrisov, rokodelskih izdelkov in orodij tih učencov, in jih z vidnim znanjem svoje zadovoljnosti za njih pridnost in obnašanje razveselijo in obilno obdarujejo. Potem prehodijo tudi še druge sobe, delavnice in spravnice celiga prostorniga pohištva, obdaniga od dveh prostornih dvoriš za sprehajanje in izurjenje včencov tudi v telesni gibčnosti, in oskerbljeniga z velikim vertam za narpotrebniši kuhinske sadeže. Slednič naprošeni zapustejo tudi svoje imena lastnoročno zapisane v imenik obiskavcov, v vedni spomin veseliga dneva njih prihoda, in se poslovijo, sprejeti od serčnih pozdravljanj in zahvale tih sirotic in njih učencikov za čast obiskanja in za njih darove. — Hvala takim gospodam!

Hervaska in slavonska dežela.

V Zagrebu 11. t. m. Snoči v 9 je odšel naš občno ljubleni gost, vitez general Knjičanin čez krapino v Preč. Njega je vsaka domorodna duša serčno pozdravila. In kdo bi ne pozdravljal in poštoval nepremagljivega junaka, ali junaka hvalevredniga značaja (karakterja), ki narodno vsemu drugimu tega sveta predpostavlja! Njemu je cel naš narod dopadel, kteriga do zdaj še vidil ni, ali zlo ga je zbolelo, da naši ptuj jezik bolj od svojiga materniga čislajo. Neki gospej je rekel v oči, „Za bošjo voljo, čemu vam je nemški jezik zraven vašiga lepiga in krasniga narječja? Žalostno in napčno, dokler se boste sramovali v svojim ponosnim jeziku govoriti!“ Tudi to je očital Zagrebčanam, da niso od lanjskiga leta sem, če tudi nobene nevarnosti ni bilo, za prid domovine nič storili.

(Narodne Novine).

Slovenci! vtisnite si tudi vi te besede živo v serce, ker vas enako zadenejo.

Zagreb 14. t. m. Vpravljaajo odbor Zagrebske županije je imel zopet včeri sejo, v kateri se je razglasila po zapovedi banskiga svetvavstva državna ustava in je bilo stolnim sodnikom vkazano, tudi v njih okolicah jo razglasiti. Zraven je bilo sklenjeno, bana zaprositi, da bi se kmalo deželni zbor sklical. Slišimo de je bilo tudi v zapisnik vzeto, da ima do shoda deželniga zbora stara ustava v veljavi ostati in de se je nova samo v znanje razglasila. Županijski fiskus je protestiral proti državnim ustavi in proti banovi prepovedi občniga snida (Generalcongregation), ki je bil 17. t. m. odločen. (Agramer Ztg.)

Česka dežela.

Narodni Noviny podajo naslednje pismo slavniga českiga historika g. Palackiga iz Švajce na g. Trojana:

V Bazileji 2. t. m.

V dolžnost si stejem, dati Vam in po Vam tudi drugim prijatlam in rodoljubam, kolikor mi čas dopusti, kratko novico, kako de tukej v Bazileji živim in kaj de počnem. Pridši dne 22. p. m. sem v mestu, sem bil sprejet s tako vljudnostjo in postrežljivostjo, kakoršno sim si le želeli zamogel. Zato tudi nisem potreboval priporočilnih pisem, ktere sem s sabo v Bazilejo prinesel. Za nekaj dni sim mislil, de sim že vse za me važno spoznal in sim se že k odhodu pripravljal. Ko mi je pa 28. p. m. g. bibliotekar Perlach dovolil, sam prebirati rokopise tukejsne stare biblioteke, sim tam našel dva dozdej čisto neznana spisa, za česko in občno zgodovino pa silo imenitna. Oba spisa prideta od M. Joana Stojića Dubrovniškiga (Johannes de Ragusio), ki sta se tukej v izvirnim pisateljevim rokopisu ohranila: eden ima za predmet natanjčno zgodovino Sienskiga koncilija (l. 1423 — 1424), ki je dozdej sploh malo znan, če prav je zavoljo svoje obsege in osode zelo važen bil; drugi pa ima naslov. Tractatus, quomodo Bo-

hemi reducti sunt ad unitatem ecclesiae in obseže 94 listov v fol. drobniga pisma, če prav ne zadene daljšiga časa kakor od mesca augusta 1431 do 10. sušca 1433. Iz tega že zamorete skleniti, de pove take natanjčne reči, ktere se druje ne najdejo. Bero se v njemu tistočasne pisma, tudi česke, v veliki množici, se ve de vse v latinščini, p. nekoliko pisem Rokycanovih, tudi od Prokopa Goliga in na-nj, od Matevža Lavda iz Hlumčan itd. Morete misliti si, de dan in noč delam, de bi si to izpisal, kar je za me važniga. Jutri mislim delo dognati, in po jutranjem mislim pot nastopiti nazaj čez Frankfurt. Na Nemškem me v nekterih krajih še čaka delo, vendar mislim se še ta mesec v domovino poveriti, ktera mi je toliko v sercu. —

Ogerska dežela.

Iz Slovaškega 4. t. m.

„Slavjanska narodnost v gornjem Ogerskem je sanjarija nekterih panslavistov, Slavjan ne čuti in ne razodeva poželjenja, de bi se mu enakopravnost podelila, še manj pa, de bi samostalnost njegove narodnosti spoznana bila, on tiho želi, ker je zadovoljen z madjarskim opravnim jezikom, z madjarskim opravištvom!“ Tako vpijejo in dokazujejo protivniki Slavjanov, de bi očitno mnenje in vlado pri delu Ogerske reorganizacije premetili.

Mi poznamo vzroke molčanja slavjanske narodnosti. Slavjan molči, ker so ga blagovitni Madjari od 800 let sem molčati navadili, ker niso kakor z osebo, ampak kakor z rečjo z njim ravnali: Tot nem ember! (Slavjan ni človek). On molči, ker vsakterega, kdor se zavolj svoje narodnosti svoj glas krepko povzdignuti prederzne, ultramadjari ko panslavista, ko komunista zatožijo, ker o pomankanju vsih pozitivnih kaznovavnih postav pri svojem madjarskem ali madjariziranem sodniku ne brambe, ne varnosti za svoje ustavno pravo ne zadobi.

Slavjan molči, ker njegovi smertni sovražniki, madjarski puntarji, ko roparske trume v deželi razprosterti, še zmiraj javno varnost in prosto komunikacijo spodkopujejo in slavjanski narodnosti groze.

Kje in kako se če tedaj pri takih okolj-sinah Slavjan razodeti? Javni uradnik in njegov sodnik v deželi je narberžeje Madjar, ki ga sovraži; vlada v Beču je oddaljena, in zanj pri sedajnim stanu reči skoro nedohodljiva, in zdaj hudovoljno in zvijačno hočete od obrekovanih Slavjanov prosto izustjenje v interesih njihne narodnosti tirjati, in zdaj jim hočete njihno od prevrata tirjano molčanje za zlo vzeti, in jih za prilizune gosp. Košuta imeti? —

Pustite enkrat že državno ustavo med Slavjani razglasiti, vpeljite srenjski red, otomite Slavjana grozovlade plemstva, madjarskih uradnikov in vojsknihi vlačugarjev (Guerillas), vpeljite po državni ustavi zagotovljene civilne in kriminalne postave za brambo in ovarvanje oseb in premoženja vbogega ljudstva (misera contribuens plebs), pripustite mu, de dobrote prostega tiska vživa, z eno besedo: naredite, de bo državna ustava resnica in Slavjan svoboden, in vi bote pravi glas tudi zdajše k molčanju obsojenega Slavjana zaslišali. Do tistega časa pa to molčanje v dobiček Madjarov tolmačiti, in hoteti, de bi se za podlago deželne vravnave vzelo, bi ravno toliko bilo, kakor obstanek pezanega človeka za prostovoljnega imeti. Ne, vlada, ki je najpravičnejše vsih načel, načelo enakopravnosti v državno ustavo vzela, ki se je prizadevala, v vsih drugih kronovinah lokalne razmere in mnenje ljudstva po nepristranih komisariih spoznati, vlada bo to molčanje bolje razumela! — (Prese.)

Nepolitiški del.

Kres.

(Iz Karintie od leta 1812.)

Dolgost svojo den steguje
Rast prot poldnu obračaje,
Zemle tek se vstanovi;
Trudna tekara počiva,
Svojga dela plačo vživa
Se bogata veseli.

Sonce gorko zrak peržaga,
Čeli vteče vreča zraga,
Trudno telo se poti;
Klas rumenklast že perhaja,
Kruh vsakdanji nam podaja
Glad perstrašen pobeži.

Serpi bliskajo po njivah
Zdetna je, k je bla prej v rivah
Pesmi v žetvi se glasajo;
V žito serpov šum ženjice
Silijo, noj prepelice
V svojim begu strašijo.

V senožeti senoški
Tam per hlad šumečej reki
S petjam kose brusijo;
V seči trava z rožo pade,
Fletne deklice pa rade
Njim na sledu jo sušo.

Senca goram se perklanja
Cirkovnik pa zgon poganja,
Da Marija se česti,
Hlad pahla zahodnik v lice,
K spanji vabi gmetne tice,
Luč nebeška se mrači.

Zdaj peržaga Nevideci
Zgorne luči, da leteči
Žarki zemli svetijo.
Kaj pa tam-le po planinah,
Gorah, hribeh noj ladinah
Za, ni ognji vstajajo?

Slišim preveselo petje,
Vriskanje, mladenčev vretje,
Streli z pušk skož gozd berčo;
Kolce vlečejo goreče
Z ognja, na obilnost sreče
Ljubie viš jih gonijo.

Zdaj mladenči noj deklice
Mično kakor golobice
V kroglej rejži rajajo;
Škopnjaki noj zalikžene
V loge letajo zelene,
Kresu slavo spevlajo.

Stari kres! nekda očovim
Našim svet, al nam sinovim
Skoro iz spomina vzet;
Tvoja glava celo siva
Bode nam vselej čestliva,
Kolkorkrat boš spet začel!

Naj se zemlja v krogle vala
Slava tvoja bo obstala
Vsaki rod te bo čestil!
Toti svet sedaj pre-ide
Ti pa boš, al že otide,
Druge rode veselil.

U. J.

Nekdajna Gorutanijska je bla slovenska.

(Dalje.)

Ponemčanje Koroške dežele.

(Karintia od leta 1826 list 15. Spisal Urban Jarnik.)

Sedajni Nemško-Korošci so večidel stari Gorutanski Slavjani, ter z Celti in pozdej z Nemci, posebno Bojarskega roda, namešano narodno koleno. V tistih severnih krajih, kjer sedaj Nemci prebivajo, nosijo gore, reke, potoki, gozdi, homei, njive, travniki, logi, gradi, vesi, hiše itd. itd. dobre dve tretjine slovenskih, več ali manj ponemčenih imen; in to je neizbrisljivi dokaz, da so v teh krajih nekdanj Slovenci stanovali.

1. Dokaz po imenih rek.

Imena rek so brez dvombe naj starejše; zakaj pastir in oratar potrebuje in jišče tiste

kraje, kjer potrebne vode ne pomankuje. Preden so ble stanovitne naselišča, so že imele reke in potoki svoje imena.

A. Bele (Weissenbäche).

Ime „Vellach“ „Fella“ je gotovo slovenska „Bela“ ali „Biela“, kar se pravi po nemško „Weissenbach.“ Bela je pridavno ime, pri kteromu majnka „reka“ ali „voda.“ Takih „Bel“ je mnogo na Koroškem:

1. „Fella“, ktera pri Zabnicah vre, in na Benetskem v Tagliamento se zlije; tudi „Ponteba“, „Pontafel“ ima od „Bele“ svoje ime: namesti „Pontfela“, „Pontbela“.

2. „Weila“, ktera iz gore „Plöckner“ na nemškeji Zili v Zilo (Gail) teče.

3. „Vellach“ ktera ne daleč od št. Mahora iz bližne gore pride, dvema vesima „Oberin Unter-Vellach“ imena da, ino v bližno jezero teče.

4. „Möll“ namesti „Bel“, kakor se tudi „Miss“ od Slovincov „Miela“ in „Biela“ imenuje. Priča temu je terg „Obervellach“ ležeč na „Möll-i“, in bele pene, kterih je tista Möll polna.

5. „Fella“ v doljnjej ali železneji kapli (Biela).

6. „Vellach“ neki okraj in potok v Gradeškem kantonu Motniške doline (Metnitzthal), kjer je tudi Černa (Schwarz-) in „Motnica“ (Trübenbach).

7. „Weissenbach“, kteri pride iz nemškega Bleiberga; na njegovim iztoku v Dravo stoji fužina „Vellach“ na „Beli“.

8. Bēla oder Vellach, kraj in potok v Timenskeji fari (Timenitz).

9. „Miss“ v Černskeji dolini se zove pri tamošnjih Slovincih „Bēla ali Mēla“. Ves „Miss“ se pravi po slovensko „Možice“; in potem so Nemci tudi potok kerstili „Miss“, kterega bi bli imeli po pravici po slovenskim imenu „Bēla“ imenovati „Vellach“ ali „Weissenbach“.

B. Mure in Černe (Schwarzflüsse und Schwarzbäche).

1. „Mura“ die Mur v nekdanjjej Gorutanijski, kraljica čern (Schwarzflüsse). Spomni se na Gersko: *μαυρος*, in nemško „Mur“. V slovenskim je še več takih besed; postavim: „Mur“, čern žuželka ali keber, „muri“ čern vol, „mavra“ černa krava, „murni“ pl. die Brombeere, kakor jih v nekterih krajih tudi nemci imenujejo. — Slovenskeji „muri“ ste podobne „Morave“ na Moravskim in Serbskim.

2. „Murica“ der Schwarzbach blizo Zavodnje (Gmünd).

3. V ustanovavnim pismu (Stiftungsurkunde) Kerske škofije se tudi bere od neke „Murice“ (usque ubi aqua, qua dicitur Muri-za, in gurkan defluit.) Potemtakim je blo na sedajnim Koroškim več muric (Mürz).

4. „Marbach“, pod Belo ali Weissenbach na zgornjej Zili.

5. „Nötsch“ od slovenske besede „čajna“ pokvarjeno „černa“ blizo Čac v dolnej Zili.

6. „Schwarzbach“ v Motniškeji dolini (Metnitzthal).

7. „Schwarzbach“ v Možinskeji dolini (Thall Miss), ki v Belo teče.

8. „Černa“, v ktereji se tudi fara v „Černeh“ (Schwarzenbach) imenuje.

9. „Schwarzenbach“, kteri na iztočnej strani gore „Eisenhut“ proti Muri teče.

Imamo toraj na Koroškem 9 „bel“ in 9 „mur“ in „čern“.

C. Bistrice (Feistritzbäche).

1. Bistrica teče iz gore „Roischberg“ v Dravo.

2. „ „ pri Saksenburgu

3. „ „ pri št. Paternion

4. „ „ pri Malentein

5. „ „ v spodnej Zili

6. „ „ pri Feldkirchen

7. „ „ pri št. Jakopu v rožu

8. „ „ pri Svečah v rožu

9. „ „ pri Glančah

10. „ „ pri Gradezu

11. „ „ pri visokeji bistrici (Hohenfeistritz)

12. „ „ pri Svincu, Eberstein).

13. „ „ pri Pliberku

14. „ „ ktera iz „Jezere“ (Seeland) na

15. „ „ Krajsko teče.

16. Unterfeistritz pri št. Walburgi

17. Feistritzbach pri št. Lenartu v Labudskeji

18. „ „ dolini.

19. Bistrica, ki se na jutroveji meji Koroške

20. „ „ v Dravo izlije.

Je toraj 10 bistric v nemškeji, in 6 v

21. „ „ slovenskeji Koroškeji.

D. Jezernice tudi Zernice (Seebäche).

1. Fara „Sirnitz“ na Nemškem; jezere sicer nobene tukaj več ni, pa je morebiti odtekla, kakor na več krajih; stara pravica od neke jezere med tamošnjimi ljudmi še živi, in tudi lega te fare kaže na nekdanjo jezero.

2. Zernica pri Borovjih (Förolach).

3. „Liser“ od izero, jezero See; in zares tudi pri št. Peter v Kačtalu iz jezere priteče. Čerka l nas tukaj nesme motiti, ker se to pri Nemcih večbart zgodi; postavim. Slovenci pravijo „Napolah“ (auf den Feldern), nemci pa „Lampelach“ v spodnej Zili; tudi v Möskeji dolini je še sedaj: „Naplach“ pokrajšeno „na polah“.

Tudi na Českem in Parskim je reka „Iser“. Druge „zernice“ ali „jezernice“ so že zibnile, so že ponemčane.

E. Toplice (warme Quellen).

1. „Töplitz“ neki kraj v fari „Kellenberg“ na Nemškem.

2. „Topplitz“ tople kopale blizo Belaka.

3. „Tiebel“ pri Feldkirchen; potok, ki po zimi nikolj ne zamerzne, in toraj fužinarjem pro lepo postreže.

„Doblacherbad“ zunaj Graca na Stajerskim mende tudi sem sliši.

F. Gozdnice (Wildbäche).

Gozdnice od „gozd“ „gojzd“ to je: visoka, tema gora ali gosto zaraščen les.

1. „Göss“ potok, ki teče v Malendein na Nemškem; tista okolica se pravi po nemško: im Elend! na kar tudi „gozd“ opomene.

2. „Gössnitz“, ktera priteče iz žalostnega, pustega kraja „Gössnitz“.

3. „Göstring“; v tem imenu se prikaže v poprejšnih „Göss“ in „Gössnitz“ majnkajuči d, in se preverže v sorodni t; r so pa Nemci pridjali. Te potok je strašno silen in veliko škodo dela, tako je v letu 1810 velik kos št. Mahorska britofa ali pokopališča odnesel.

4. „Gastein“ v Solnogradskim; od začetka „gosdinja ves“, ktereji pravijo Nemci „Köstenberg“, kakor „kostanja ves“!

G. Dobernice (Waldbäche).

Dobrava se pravi les (Wald), pri nekterih tudi „pusta ravnina“ (öde Fläche); od tod: „Dobra“, „dobrava“, kterih je dosti na Koroškem.

1. „Dobernitzbach“ na nemškeji Zili, ki v Zilo teče in tudi nekeji vesi „Dobernitz“ ime da.

2. „Dobernbach“ tudi na nemškeji Zili.

H. Dražnice (Grabenbäche).

Dražnica od staroslovenske besede „dra-ga“ Graben; „dragni“ ali „drožnji“ (Graben-).

1. „Drassnitz“ kterih je več na nemškeji Zili.

2. „Drassnitz“ kterih je tudi več v zgornjej Dravnjej dolini.

3. „Fragant“ toliko, ko „dragont“ Grabenbach, v ktero tečeta potoka z slovenskimi izrazi: „Jasterm“ ino „Ossanitz“.

Morebiti so sem pristeti „Trestorf“ in „Tresdorf“ na Nemškem.

J. Suhe (Dürrenbäche).

1. „Zauchen“ eno uro od Belaka, po slo-

2. „Suha“,

3. „Dornbach“ v Gmindskeji dolini.

4. „Zuche“ „Zauchwinkel“ v Kerskeji do-

5. „Suha“ pri Doberlej vesi (Eberndorf).

6. „Suhe“ v rožnej dolini;

7. „Suhe“ v št. Stefanskeji fari na Zili.

K. Malinice ali mlinice (Mühlbäche).

1. „Malendein“ blizo Zavodja (Gmünd); po latinsko „molendina“ od „mola“ „Mühle“ „molere“ mahlen; od tod tudi „Mallenthein“.

2. „Möledin“ v nemškeji Zili.

3. „Malbach“ blizo Möledine;

4. „Malingerbach“ tudi na nemškeji Zili.

5. „Müllnitzbach“ ravno tam; koncovka

„nie“ kaže na slovensko.

Vsi „Mühlbäche“, kterih je mnogo na Ko-

10. „ „ roškim.

(Dalje sledi.)

Smešnica.

Ovbe no! med predvčerajsnim veselim petjem smo tudi nek čudno kavkanje čuli.